

SINKLER
LUIS

DODSVORT

Preveo s engleskog
Borivoje Nedić

 Laguna

Naslov originala

Sinclair Lewis
DODSWORTH

Translation copyright © za srpsko izdanje 2025, LAGUNA

DODSVORT

GLAVA PRVA

U veslačkom klubu *Kenapoza* zabavljala se zenitska aristokratija. Na širokom tremu sa jelovim stubovima i lelujavim japanskim lampionima igrao se dvokorak. Nikada večernje haljine nisu bile širih rukava, niti su kose na malim nasmejanim glavama bile kaćipernije očešljane u goleme turbane, a ni avgustovsko veče nikada još nije bilo tako začarano mesečinom, tako prostrano i kao stvoreno za čedno sanjarenje.

Tri gosta su došla u onim novim automobilima koji su bili poslednja reč tehnike; jer godina je bila 1903, vrhunac civilizacije. Stigao je i četvrti automobil kojim je upravljao Samjuel Dodsvort.

Prizor je ličio na sentimentalnu sliku u bojama: svetlucavo jezero, zaljubljeni u čamcima pevaju *Neli je bila dama*, a svi tako setni i tako srećni. Sam Dodsvort je uživao. On je bio krupan i snažan mlad čovek, mrkih brčina i razbarušene kose na velikoj glavi. U dvadeset i osmoj godini bio je pomoćnik direktora one najhućnije i nimalo sentimentalne ustanove, Zenitskog železničkog društva. Na univerzitetu u Jejlu (klasa 1896) igrao je fudbal bolje no prosečno, ali i pored toga voleo je romantičnu mesečinu.

Ove večeri vozio se u svojim prvim kolima i osećao se zato naročito uzneseno. Nisu ta kola bila neka od onih staromodnih „gazolinskih čeza“ sa mašinom ispod sedišta. Motor je štrčao napred ispod jedne gorde kape, preko dve stope duge, a upravljač nije bio prav no zlokobno nagnut na jednu stranu. To su bila opasna sportska kola, sa snažnim farovima u kojima je svetleo acetilenski gas. Sam je, osećajući se moćan kao da gospodari vasionom, jurio brzinom od dvanaest vrtoglavih milja na čas.

U veslačkom klubu dočekao ga je i pozdravio Tab Pirson, koji je u belim kožnim rukavicama zaista divno izgledao. Tab – Tomas Dž. Pirson – nizak, punačak i veseo, najomiljenija šaljivdžija i najveći kicoš u Jejlu, bio je sobni drug Sama Dodsvorta i njegov glavni obožavalac za sve vreme studija; ali sada, kao direktor i budući predsednik banke svoga oca u Zenitu, počeo je da poprima izgled razdražljive dostojanstvenosti.

„Bogami juri!“, divio se Tab kad je Sam u trijumfu iskočio iz kola. „Spremio sam jednog konja da te odvuče natrag!“

Tab je morao da bude duhovit, ma po koju cenu.

„Juri, nego šta! Kladio bih se da sam postigao osamnaest milja na čas.“

„Da, Da! I ja bih se smeo opkladiti da će jednoga dana automobil juriti i svih četrdeset!“, podsmehivao se Tab. „Nego kako! Jednog lepog dana prosto će preoteti konjima široke drumove!“

„I hoće! Ja nameravam da se pridružim novoj kompaniji *Revelejšn* koja pravi automobile.“

„Ne misliš to, valjda, ozbiljno, ti jedna zamlato?“

„Najozbiljnije.“

„Oh, gospode!“, cvileo je Tab sažaljivo. „Ne budi lud, Sambo! Moj otac kaže da automobili nisu ništa drugo do jedna prolazna ludorija. Vožnja staje isuviše. Kroz jedno pet godina, veli on, nestaće ih sasvim.“

Samov odgovor nije bio baš logičan:

„Ko je onaj anđelak na verandi?“

Ako je devojka na koju je Sam pokazivao i bila anđeo, ona je bila anđeo leda: vižljasta, blistava, pepeljastoplave kose, odvrćala je pouzdanim i hladnim glasom na laskava udvaranja polovine tuceta obožavalaca, slična kristalnom svećnjaku među crnim i belim smetenjacima.

„Sećaš se ti nje – Fransis Felker, Fran Felker – kći staroga Hermana. Provela je godinu dana u Evropi, a pre toga učila je školu na Istoku. Balavica još uvek, svakako nema više od devetnaest ili dvadeset godina. Ali, bogami, kažu da govori nemački, francuski i italijanski, zna sve jezike.“

Herman Felker prokrčio je sebi put kroz pivarsku industriju i došao do svojih miliona i ugleda. Njegova je kuća bila skoro najveća u Zenitu – svakako, ona je imala najveći broj malih kula, prozora od obojenog stakla, i čipkanih zavesa – a među Amerikancima nemačkog porekla, koji su, u gospodarenju nad finansijama i trgovinom, kroz svu zemlju potiskivali Anglo-amerikance, on je bio vođa. Gostio je nemačke profesore kada su dolazili u Ameriku da drže predavanja, i tvrdilo se da jedna originalna slika koju je nedavno doneo iz Nirnberga vredi blizu deset hiljada dolara. Čestit je građanin to bio, taj Herman, i njegovo pivo prekrasno; ali da je taj malograđanin, lica crvena kao govedina, mogao dati život jednom biću tako divnom i tako blistavom kao što je Fran, bilo je pravo čudo.

U njenom prisustvu Sam Dodsvort se osećao nezgrapno kao pas bernardinac kad gleda belo maće. I dok je proricao trijumf automobilima, dok je igrao sa drugim devojka, on je posmatrao njenu vazdušastu igru i njen smeh. Obično, on se nije naročito plašio mladih žena, ali Fran Felker izgledala mu je isuviše nežno za njegove jake ruke. Oslovio ju je tek u deset, kada ju je, tu zadihanu koribantkinju,* jedan partner ostavio na fotelji blizu Samove.

* Igračica iz grčke mitologije koja pleše u zanosu, često i pomahnitalo. (Prim. ur.)

„Sećate li se vi mene? Dodsvort. Godinama vas nisam video.“

„Sećam li se? Bože blagi! A ja sam se u čudu pitala da li ćete vi mene i primetiti. Nekada sam od tate krala novine da bih čitala o vašim podvizima u fudbalu. A jednom kad sam bila nestašni mali vrag od osam godina, jurili ste me iz vašeg voćnjaka zato što sam krala jabuke.“

„Zaista? Sada se ne bih usudio. Mogu li da dobijem iduću igru?“

„Pa, da vidim. Oh! Iduća je sa Leveringom Motom, a on mi je već upropastio obe cipele. Dobro.“

Mada on nije igrao sa nekom naročitom elegancijom, devojka je znala na čemu je kad igra sa Samom Dodsvortom. On je imao dovoljno snage i odlučnosti da stavi devojci do znanja da je on taj koji vodi. Pored Fran Felker on se osećao nadahnuto; igrao je valcer ponosan na svoj blistavi teret. Držao ju je dovoljno lagano, i po čednom običaju doba njegove su ruke bile u rukavicama. Ali na vrhovima prstiju osećao je strujanje od dodira njenog tela. On je znao da je ona najdivnije čedo na svetu; znao je da će se oženiti njome i večno je čuvati u dragocenoj škrinji, znao je da je, posle godina zbunjenog tumaranja i traženja životnog cilja, taj cilj našao.

„Ona je slična krinu – ne, ona je suviše živahna. Slična je ptici koja peva – ne, suviše je dostojanstvena. Ona je – oh, ona je kao plamen!“

U ponoć su sedeli kraj jezera i razgovarali. Tamo, na svetlucavoj vodi koja se nazirala kroz oblak vrbovog lišća, mladež je pevala u čamcima *Moja stara kuća u Kentakiju*. Zenit je još živio u srećnim danima Vilijama Dina Hauselsa; još nije postalo obavezno da se mlad svet pokazuje krut i energičan i da zna sve o radiju, džezu i džinu.

Fran je izgledala kao bela senka, u čipkanom šalu preko žute večernje haljine, kada se spustila i sela na novine koje je on za

nju svečano raširio po visokoj travi. Sem je malo zadrhtao, glas mu je zvučao pompezno, skoro dečaćki:

„Zamišljam da ste proputovali svuda po Evropi.“

„Manje-više. Francuska i Španija i Austrija i Švajcarska i – oh, videla sam Materhorn po mesečini, i Santa Mariju dela Salute u zoru. U Avinjonu sam se skoro smrzla.“

„I sad vam je sigurno dosadno u Zenitu.“

Ona se nasmeja, snishodljivo. „Ja znam tako mnogo o Evropi – nisam ja neki *Kukov* izletnik – znam toliko da ne znam ništa! Sve što umem da kažem na francuskom to je da poručim doručak. Za šest meseci od danas sve čega ću se sećati iz Nemačke biće imena devetnaest gradova i kako izgleda Potsdamer plac dok na njemu čekate *droschke*. Ali vi ste *uradili* nešto. Uzgred rečeno, čime se sad bavite?“

„Pomoćnik direktora Železničkog društva. Ali sada ću da stavim mnogo na kocku... Jeste li se kada vozili u automobilu?“

„Oh, da, nekoliko puta, u Parizu i Njujorku.“

„E pa, ja verujem da će oni kroz jedno dvadeset godina, recimo 1923. ili 1924, biti obična stvar, kao čeže danas! I pridružiću se jednoj novoj ovdašnjoj kompaniji – Automobilskom društvu *Revelejšn*. Imaću manju platu, ali to je zabavna kocka. Izvanredna budućnost. U poslednje vreme radio sam na svojim crtežima i imam ideju da treba prestati sa imitiranjem kola. Treba stvoriti – ja znam da to zvuči malo pretenciozno – jednu novu vrstu lepote u automobilima. Stvoriti dugačke, prave linije. Gazda *Revelejšna* misli da sam lud. Šta vi mislite?“

„Oh, sjajno!“

„I kupio sam sebi automobil.“

„Oh, zaista?“

„Dozvolite da vas večeras odvezem kući!“

„Žao mi je, ali ne mogu. Mama dolazi po mene.“

„Ali morate mi dopustiti da vas jednom provozam. Uskoro!“

„Možda iduće nedelje... Treba da se vratimo, zar ne?“

On skoči, poslušno. Pomažući joj da ustane, i držeći njene majušne ruke, on je šaptao:

„Svakako, voleo bih da vidim Evropu jednog dana. Kad sam diplomirao, mislio sam da ću biti civilni inženjer i da ću videti brazilsku džunglu, i Kinu, i sve to. Uobičajenu putanju Ričarda Hardinga Dejvisa! Ali u svakom slučaju, idem u Evropu. Možda ću i vas tamo sresti, pa ćete mi vi pokazati šta treba videti.“

„Ja bih to volela!“

Ah, ako ona želi Evropu, on će je savladati i daće joj je na zlatnom tanjiru.

Razgovarao je telefonom sa njom kada je trebalo da instalira mašineriju u Automobilskom društvu *Revelejšn*. Vozio se sa njom u svojim novim kolima, vrlo pažljivo, mada se u jedan mah usudio da razvije brzinu od sedamnaest milja na čas. Bio je na večeri kod Felkerovih, u dvorani sa gredama u duborezu kao u pivnici, i plašio se da će Fran izgubiti svoju čistokrvnu vitkost ako se uvek bude ovako hranila pečenim guskama, punjenim kupusom i supom sa knedlama od džigerice.

I bio je jedan trenutak kada je – sećajući se svoje zakletve u Tehničkoj školi u Masačusetsu da će, posle diplomiranja na Jejlu, ostaviti Ameriku da bi video široki svet – upozorio sebe da će ga ili Fran ili robovanje novoj automobilskoj industriji vezati za čitav život. S tugom mu se vrati vizija sebe samog kao Ričarda Hardinga Dejvisa, heroja... Video je sebe kako se vere planinskom stazom, dve hiljade stopa iznad zamagljene doline, u sunčanom šlemu i jahaćim pantalonama od rebrastog somota; tropska kiša pada po limenom krovu kolibe; pucanj negde u pomračini dok on sedi i ispija džin sa nekom protuvom plemenita soja u ritama. Ali njegov se um vraćao uzbuđljivoj slici Fran: njena kosa kao od upletenih staklenih niti, njene nemirne ruke, usne koje su se neprestano fantastično razvlačile i pućile, njeno čavrljanje koje se odjednom pretvaralo u neobjašnjivi muk, njena hladna samouverenost koja ga je zastrašivala i brinula.

Kroz novembarsku kišu, koja je sipila, tumarali su grebenima duž reke Čaluse. Fran je zajapurenih obraza pevušila, ali kada

su zastali da pogledaju nanos šiblja u nabujaloj reci, Sam je osetio da je mora zaštititi. Ona je bila isuviše nežna, isuviše dragocena da bi se izlagala nepogodama jesenje kiše. On prebaci kraj svoga mekintoša preko njenoga kaputa od engleske vune.

„Vi ste sasvim pokisli. Baš sam prava životinja što vas zadržavam napolju!“

Ona se nasmeja; bila je vrlo blizu. „Meni je drago!“

Učinilo mu se da se šćućurila uz njega još prisnije. On je poljubi, prvi put, i zaista vrlo nespreno.

„Oh, nemojte, molim vas!“, molila je ona malo zaprepašćeno, izgubivši svoju divnu pribranost.

„Fran, vi se morate udati za mene!“

Ona se izmigolji iz zaklona njegovog mekintoša i prekrštenih ruku reče vragolasto: „Oh, zaista? Je li to neki novi zakon?“

„Jeste!“

„Šampion iz Jejla govori! Automobilski magnat!“

On reče vrlo ozbiljno: „Ne, samo jedan uplašen čovek od krvi i mesa koji vam kaže da vas obožava.“

Ona ga je netremice gledala, usred travuljina koje je jesen nanela duž rečne obale; gledala ga je drsko, ali sasvim iznenada briznu u plač, pokri lice rukama, i dok joj je on nezgrapno bri-sao suze širokom maramom, ona je jecala: „Oh, Same, mili, ja sam tako lakoma! Ja želim ceo svet, ne samo Zenit! Ja *ne želim* da budem dobra žena i majka i da lepo igram! Ja hoću sjaj! Široke vidike! Možemo li da ih tražimo zajedno?“

„Hoćemo!“, reče Sam.

Tek 1908. godine, kada je već pet godina bio oženjen Fran Feller i sa njom imao dve bebe, Emili i Brenta, Samjuel Dodsvort je morao da izdrži veliku borbu u Automobilskom društvu *Revelejšn*. Njegovi šefovi podjednako su hvalili njegovu istrajnost i vrednoću i kudili ga što je sanjar. Bio je lud kao neki pesnik, govorili su. Ne samo što se usuđivao da huli protiv

velikih dogmi *Reno-Daraka** o konstrukciji automobila, ne samo što je bulazio o „divnim dugim linijama“ nego je tvrdoglavo tvrdio da najveća zarada leži u prodaji najvećeg broja kola po najnižoj mogućnoj ceni najvećem broju kupaca. Godine 1908. on je bio samo pomoćni direktor fabrike, ali posedovao je nešto malo kapitala, a njegov tast, ugledni stari Herman Felker, posedovao je još više. Bilo je teško otpustiti Sama, čak i kad se izdirao na predsednika društva: „Bankrotiraćemo ako nam kola budu i dalje ličila na dvokolice.“ Pokušali su da ga potkupe i Sam koji se bio udubio u crteže i čelične delove, morao je da nauči nešto o finansijskim trikovima: o zajmovima, kapitalu, menicama, prenosu akcija, provizijama. Sa Felkerovim novcem za sobom, on je osigurao 23 procenta kapitala, postao je potpredsednik društva i direktor proizvodnje, napravio je prvi tip kola sa četvora vrata i zahvaljujući njemu revelejšn je postao senzacija Amerike za jednu sezonu, i jedan od automobila koji su se najbolje prodavali za čitavih dvadeset godina.

I nikad, za tih dvadeset godina, nije prišao bliže brazilskoj prašumi nego Vol stritu, ni bliže zvonkim pagodama no poslovnici *Revelejšna* u Kanzas Sitiju.

Ali bio je isuviše uposlen da bi bio nezadovoljan; i uspeo je da uveri sebe da ga Fran voli.

* *Renault-Darracq* - francuski proizvođač automobila, koji postoji od 1896. godine. (Prim. ur.)

GLAVA DRUGA

Samjuel Dodsvort otkri da snežna vejavica, bezmalo mećava, vitla oko kuće. On s treskom zatvori prozore i zavuče se ponovo u postelju da čeka dok se soba ne ugrije. Nije se više kretao onako hitro kao nekada, i iznad svilene pidžame, kakve mu je Fran uporno kupovala, videla se njegova seda kosa. Bio je dovoljno zdrav i spokojan, ali izgledao je daleko starije od svojih pedeset godina.

Fran je spavala u daljem od dva zasebna kreveta, u ogromnoj postelji od orahovine sa žutim svilenim draperijama. Sam pogleda naokolo po sobi. Ponekad se pitao nije li to sve isuviše natrpano, ali obično ga je raskoš zadovoljavala jer je bila ne samo znak njegovog uspeha u poslovima no je godila i raskoši sklonoj Fran. Sada je sa zadovoljstvom primetio naslonjaču preko koje je bila prebačena jedna zelenosrebrnasta haljina, mali pisaći sto sa priborom i hartijom sa monogramom, koja je imala izgled nečeg ozbiljnog, skoro engleskog i snobovskog; Franin noćni stočić sa putničkim časovnikom u draguljima, cigaretama i novim romanima; kupatilo sa purpurnim pločicama.

Fran se pomakla, uzdahnula i, dok se on smejaao što mu je ličila na dete koje pokušava da opet utone u svoje snove, ona

je besno zagnjurila glavu u maleni čipkani jastuk zgužvan od njenog upornog spavanja.

„Ništa ne pomaže“, reče on. Njegov snažan glas ju je milovao. „Probudila si se! Zablistaj, lepoticice! Pred tobom su problemi čovečanstva i grejpfrut!“

Ona sede u postelji, pogleda ga sa onim iznenađenjem koje je još uvek zadržala što vidi sebe udatu, kroz osmeh prekinu zevanje i strese svoju kratku kosu, koja je još bila pepeljastoplava, ali bez sedih. Ako je Sam izgledao starije za svoje godine, ona je izgledala mnogo mlađe. Ona je imala sada, u godini 1925, četrdeset i jednu godinu, ali, rumena i sveža od sna, izgledala je kao da ima trideset i jednu.

„Ja ću da doručkujem u krevetu, ti opet pušiš pre doručka, od juče nisam doručkovala u krevetu.“ Ona je ljupko zevnula, dok je on prebacio svoje debele noge preko svilenog pokrivača boje jorgovana i zapalio cigaretu.

„Da. Ostani u postelji. Baš bih i ja voleo. Đavolska vejavica“, reče on pružajući se da je pogladi po kosi i da svoje crvene obraze priljubi uz njeno nežno lice. „Je li, molim te, jesam li se ikad setio da ti kažem da te obožavam?“

„Pa – čekaj da vidim – ne, ja mislim da nisi.“

„Gle, molim te! Pa ja postajem rasejan! Narediću svome sekretaru da me sutra podseti.“ Ozbiljno: „Znaš da danas najzad likvidiramo staro društvo *Revelejšn*? Žao mi je u neku ruku.“

„Ne! Meni nije nimalo žao! Ja se radujem. Prvi put, posle svih ovih godina, bićeš slobodan. Hajde da odemo nekuda. Oh, nemoj da se opet vežeš za nešto novo! To je tako ludo. Imamo dovoljno novca, a ti neprestano preživaš: 'Treba da promenim nacrt za karburator – prosto moram da prodam više kola na teritoriji između Medisen Hata i Vulavule.' To je tako glupo! Čemu sve to? Molim te, mili, zazvoni za devojkju.“

„Pa, možda sve to i ne služi ničemu, ali čovek voli da radi svoj posao. I to je jedna vrsta borbe; zadovoljstvo je nadjačati

protivnika i ostvariti silnu prodaju. Ali prilično sam umoran. Baš bih voleo da odem malo do Floride ili nekog drugog mesta.“

„Haj’mo!“

On joj je poslušno doneo teško srebrno ogledalo, četku i češalj, puder i njenu suviše raskošnu sobnu haljinu od kineskog brokata. Kada se doterala tako da izgleda malo starije, praveći se mladolikom, sela je u postelji da bi čitala zenitski *Advokejt tajms*. Ako je izgledala lakomisleno i vetropirasto, nije bilo ni čega takvog u njenim ostrim primedbama na novosti. Govorila je kao žena od mnogih poslova, mnogih odbora.

„Hm! Onaj glupi odbornik Klingenger hoće da se suprotstavi našem projektu za igralište. Zavrnuću mu šiju!... DAR sprema još jednu paradu. Ja *neću* da budem Marta Vašington! Ti možeš da budeš Džordž. Ti imaš njegovu groznu veličanstvenost.“

„Ja?“, reče on izlazeći iz kupatila. „Ja sam pajac. Ali čekaj dok me vidiš na Floridi!“

„Da, kako igraš u kuglani! Ja se ne bih borila s tobom, moj voljeni!... Ah!, pišu da klub *Kendlajt* očekuje Hjua Volpola da drži predavanja iduće sezone. Postaraćemo se da im ga naš odbor za programe otme.“

On se polako oblačio. Uvek je nosio ozbiljna odela, tamna, siva ili plava, veoma dobro skrojena, ali ne naročito interesantna, i mašne od tamne svile, dekorativne i dosadne, bez nakita osim lanca za časovnik. I mada nije bilo verovatno da ćete primetiti šta nosi, vi ste u njemu uviđali čoveka od značaja, izvršioca, visokog, širokih prsa, čiji pitom pogled nikada ne odaje lakrdijaša i čija su ozbiljna usta u zgradama dveju bora. Njegovi posedeli mrki brkovi, potkresivani svake nedelje kod najboljeg berberina u najboljem hotelu, bili su u istoj meri ekscentrični i nametljivi kao i prostirač pred vratima.

Oblačio se kao čovek koji nikad ne troši pokrete uzalud – i koji, slučajno, može potpuno da se osloni na savršeno vođeno kućanstvo. Njegova se ruka pouzdano mašila visoke gomile košulja (Fran ih je naručivala iz Ulice Džermin), naslagane u

ogromnom flamanskom ormaru, i gnezda uglačanih okovratnika, koje je sobarica uvek pažljivo pregledala i sklanjala ih ako su bili makar malo okržnuti. Vezao je kravatu, ali ne brzo, no sa velikom tačnošću čoveka koji je „naučnu efikasnost“ sproveo ne samo u svoju fabriku no i u svoj domaći, svakidašnji život.

On je poljubi, i dok je ona grickala kolač i kao ptica srkutala kafu i žestoko previjala novine, on siđe u trpezariju od hrastovine. Nad drugim primerkom *Advokejta* i još jednim čikaškim listom on se predano i svojski prihvati soka od narandže, poridža sa zgusnutim kremom, slanine, kolača i sirupa i kafe u šolji dvostruko većoj od one iz koje je Fran srkutala gore u sobi dok je galopirala kroz novine.

Devojci je malo šta kazao, i to ljupko, kao čovek koji je uveren da će biti dobro poslužen. Nije ga mnogo ljutilo ni kad mu je rečeno da se Emili, njegova ljupka kći, kasno vratila sa igranke i da neće sići na doručak. On je voleo Emilino jutarnje čavrljanje, ali mu nije bilo ni na kraj pameti da zahteva njeno prisustvo – da išta od nje zahteva. Nasmešio se čitajući pismo svoga sina Brenta, sada studenta prve godine na Jejlju.

Samjuel Dodsvort je bio savršena slika američkog lidera industrije, i verovao je u Republikansku stranku, zaštitu domaće trgovine i, ukoliko njemu lično nije dosađivalo, u prohibiciju i Episkopalnu crkvu. On je bio predsednik motorne kompanije *Revelejšn*, bio je milioner, mada odlučno ne i multimilioner; njegova velika kuća bila je u Ridž Kresu, najotmenijoj ulici u Zenitu; imao je nešto ukusa za duboreze; nije razbacivao mnoge infinitive; i ponekad je uživao u Betovenu. On bi izvesno (svaki bi posmatrač to kazao) proizvodio odlične automobile; držao bi upečatljive govore trgovcima; ali on nikad ne bi voleo strasno, ni gubio tragično, niti bi u blaženom lenčarenju sedeo zaludan na tropskim obalama.

Da se odredi šta je Sam Dodsvort bio u pedesetoj najlakše je ako se ukaže na ono šta nije bio. On nije bio ništa od svega onog

što većina Evropljana i mnogi Amerikanci očekuju od jednog vođe američke industrije. On nije bio Bebit, niti rotarijanac, ni član Reda jelena, ni član crkvene uprave. Retko je kad galamio, nikad nije tapkao ljude po leđima, i od godine 1900. bio je svega šest puta na utakmicama bejzbola. On je poznavao, potpuno, *Bebite* i ljubitelje bejzbola, ali samo poslovno.

Slobodan stih i kubizam bili su mu dosadni, ali je zato mislio prilično lepo o Drajzeru, Kabelu i o Prustu, toliko koliko ga je s trudom bio savladao. Igrao je dovoljno dobro golf, ali o svojim podvizima nije često govorio. Voleo je pecanje u Ontariju, ali nikad nije sebe uveravao da bi ležaj od borovih iglica voleo više nego mek dušek. On je bio apoteoza zdrave pameti, imao je energiju i pouzdanost dinamo mašine, voleo je viski i pokret. I sve vreme snevao je o automobilima brzim kao munja, kao što bi pesnici manje moderni od njega snevali o zvezdama i ružama i vilama kraj jezera.

Bila mu je nametnuta jedna životna kriza jer Automobilsko društvo *Junit*, carsko ADJ, sa svojih sedam tipova motora, sa svojim radionicama za izradu karoserija i milijardom dolara kapitala, samo što nije progutalo njegovo društvo *Revelejšn*. Alek Kajnans, predsednik ADJ-a, bio je stigao u Zenit i danas je trebalo da se izvrši zaključan prenos firme.

Sam je želeo da se bori protiv ADJ-a, da sačuva nezavisnost delu kojem je posvetio dvadeset i dve godine, ali njegove kolege direktori bili su uplašeni. ADJ je moglo izneti na tržište kola isto tako dobra kao i *Revelejšn* ali jeftinija, i najuriti ih sa tržišta. Ako bi bilo potrebno, ADJ je mogao da prodaje automobile i ispod cene tokom godinu ili dve dana. Ali njima je bila potrebna marka *Revelejšna* i oni su bili spremni da plate. I Kozaci iz ADJ bili su zaista dobri ljudi. Oni nisu postupali sa Samom kao sa zarobljenikom, no su ga kao ratnog druga s dobrodošlicom primili u svoju veću vojsku, te je Sam naposletku skrio od sebe uverenje da će ADJ, sa svojim ogromnom

proizvodnjom, smanjiti cenu *Revelejšnu* i upropastiti ga, i njegovu munju od automobila pretvoriti u neki standardizovan upaljač za cigarete. I on je pristao na njihovu darežljivu kupovnu ponudu.

No nije bio srećan kada je dozvolio sebi da o tome i apstraktno promisli. Ali još u prvim danima u Zenitskoj gimnaziji on je bio izuzetno dobro uvežban da ne dozvoli sebi nešto tako razorno kao što je apstraktno mišljenje.

Sam se pope na sprat i nađe Fran čilu i veselu, još uvek u sobnoj haljini od brokata, kako nagnuta nad stolom hitro piše poruke; predloge svojim jednomišljenicama u raznim klubovima, naredbe sekretarima raznih liga koje je potpomagala – lige za proučavanje demokratije, lige za slepe, društva za prikupljanje statistike o dejstvu alkohola na zemljoradnike u oblasti Misisipija. Nju su zanimale ove lige sa svih gledišta, osim možda jedino sa gledišta svrhe radi koje su osnovane, i nijedan političar iz Indijane nije bio veštiji da nadmudri neprijatelja, da posavetuje prijatelje i da namešta političke smicalice zarad beznačajnosti koje ne donose ništa.

Ona se nasmeja Samu kad on uđe, ali reče naglo: „Molim te, sedi; moram da razgovaram s tobom.“

„Oh, gospode, šta sam sad opet skrivio?“ On sede poslušno na preterano tapaciranu fotelju presvučenu cvetnom, sjajnom tkaninom.

„Same! Poslednjih dana sam nešto mislila. Nisam htela da pričam o tome dok ne završiš sav taj posao sa ADJ-om, ali se bojim da ćeš se opet zapetljati u nekakve nove poslove, a ja želim da idem u Evropu!“

„Pa...“

„Čekaj! Ovo nam je možda jedina prilika, jedini put da si slobodan, dok ne ostarimo toliko da nam više ni putovanje neće prijati. Iskoristimo ovu priliku! Kad se vratimo, imaćeš vremena da napraviš i celo tuce novih tipova kola. I napravićeš

ih utoliko bolje što se budeš bolje odmorio. Ali pravi odmor! Ja ne želim da idem tek tako, na nekoliko meseci, nego hoću jednu celu godinu.“

„Gospode bože!“

„Pa evo vidi! Razmisli! Emili se udaje idućeg meseca. Nećemo joj više biti potrebni. Brent ima dovoljno drugova u koledžu. Ni njemu nećemo biti potrebni. Ja mogu da se otarasim svih ovih užasnih klubova i svega toga. Sve to ne znači ništa, to je samo privid, tek tako – da se nečim uposlim. Ja sam vrlo aktivna žena, Same, i želim da radim nešto a ne samo da tako sedim ovde u Zenitu. Zamisli šta bismo mogli da radimo! Proleće na italijanskim jezerima! Automobilom kroz Tirol! London za vreme sezone! Nisam videla Evropu otkako sam bila devojka, a ti je nikad nisi video. Dozvoli i ti sebi da se jedanput u životu lepo provedeš. Pouzdaj se u mene, mili!“

„Pa, u neku ruku bilo bi i lepo izmaći se malo odavde. Voleo bih da pogledam radionice *Rols-Roja* i *Mercedesa*. I da vidim Pariz i Alpe. Ali godinu dana – to je suviše. Mislim, dosadila bi nam Evropa, živeći tako po hotelima. Ali – stvarno, ja još nisam napravio nikakve planove. Taj posao sa ADJ-om iskrasao je tako iznenada. Voleo bih da vidim Italiju. Ti gradovi na bregovima mora da izgledaju vrlo neobično. I tako, stara, razgovaraćemo večeras o tome. *Auf wiedersehen*, stara moja!“

On se udalji, naizgled miran kao stari pas sa Njufaundlen-
da koga ne brine ništa složenije do li mesto gde je skrio kosti. Ali bio je uznemiren dok je uspravno sedeo u svojoj limuzini kojom ga je Smit vozio u grad.

Jedino je u ovim časovima vožnje bio sam. Uvek je bio opkoljen svetom – svojom ženom, kćerkom, sinom, poslugom, činovnicima i prijateljima na ručku ili na golfskom igralištu – kao i u dane njegove najpomamnije popularnosti na univerzitetu kada je bila njegova „dužnost prema starom Jejlju“ da se pokaže kao atleta i prijatan mladić, ali da nikad ne bude sam, a naročito

da nikad ne sedi i razmišlja. Svet je dolazio njemu, rojio se oko njega, tražio je njegov savet i njegov novac i duhovnu podršku koju je nalazio u njegovoj promišljenoj opreznosti. Ipak je on voleo da bude sam, voleo je da razmišlja i nadoknađivao je to u ovim jutarnjim vožnjama.

„Ona je u pravu“, mislio je on zabrinuto. „Ali bolje da joj ne kažem koliko je u pravu jer će me inače spakovati za London pre no što ću znati gde mi je glava. Pitam se... Oh, da naravno, ona me voli, mnogo. Ali neki put poželim da nije tako dobra direktorka. Ona pokušava da me zabavi praveći se da je maće. Ali ona to nije, daleko od toga, ona je hrt. Neki put kada sam umoran, poželim da me pomiluje i da sa mnom lenstvuje. Ona je *živa*. A *živa* se izmigolji kada hoćete da je pritisnete!

„Oh, to je nepravično. Ona je najbolja žena. Ja joj zbog ovih prokletih poslova nisam posvećivao dovoljno pažnje. I mene su poslovi umorili. Voleo bih da sedim i ćeretam, i da se upoznam sa samim sobom. Umoran sam i od ovih ulica.“

Limuzina se s mukom probijala kroz snažan vetar i veja-vicu, klizala se malo po zaleđenom asfaltu, škripala je i teško se kretala preko snežnih gomila. Po prozorima kola uhvatio se led. Vrhom rukavice Sam je nervozno napravio jedan mali krug na prozoru da bi kroz njega virio napolje.

Mileli su duž Avenije Konklin u kojoj su sumorni redovi oronulih starih palata od crvenih opeka sada pretvoreni u pansionate, jeftine bakalnice, prljave perionice, bedne kafanice i restorane sa upadljivim natpisima „Jestiva“ koji ni u jedno doba nisu baš primamljiva, a sad su ih smešni smetovi preobražavali u pustarsko logorovalište, dok je širina ulice stvarala utisak još veće nezaštićenosti i divljine. Sa obe strane bile su ulice, u neveselom snegu bez sunca, natpisi i plakati koji su oglašavali zejtin i cigarete, ulice jednospratnih drvenih udžerica između staromodnih kuća od žutih opeka koje se izdaju pod najam: predeo siromaštva bez slikovitosti, predeo beznačajnog rada.

„Oh, gospode, kako bih voleo da se udaljim malo odavde! Lepo bi bilo videti Sredozemno more i malo sunca“, mrmljao je Sam. „Hajd’ da idemo!“

Glavne kancelarije Automobilskog društva *Revelejšn* bile su u ogromnoj zgradi od stakla i mermera u Aveniji Konstitjušn, na severnoj strani grada, iznad Skvera Kort Hauz, a prekoputa blistavog novog oblakodera banke *Plimut nešnel*. Ulaz na sprat u kojem su bile smeštene kancelarije ličio je na lobi nekog pretencioznog hotela; čekaonica u damastnoj svili, tapetima u stilu renesanse; onda otprilike polovina hektara malih stolova za kojima sede daktilografkinje, daktilografkinje i daktilografkinje, sve vrlo užurbano, pa onda činovnici, činovnici, činovnici sa šuštavim hartijama; zatim jedan red direktorskih kancelarija koje liče na prodavnice nameštaja u kojima se ističu ogromni stolovi slični onima u manastirskim trpezarijama, pokriveni ogromnim staklenim pločama, fanatično čistim, bez papira i bilo kakvog ljupkog nereda.

Dolazak predsednika Dodsvorta ličio je na dolazak glavno-komandujućeg. „Dobro jutro!“, promumlao je uniformisani vratar, narednik u ostavci. „Dobro *jutro!*“, zacvrkutala je za svojim stolom devojka koja daje obaveštenja, jedno očaravajuće stvorenje, čiji je prijatelj, govorilo se, stajao neobično visoko u trgovini krznima. „Dobro jutro!“, kazivali su činovnici i daktilografkinje čije su se glave povijale kao lišće pod blagim udarcem povetarca dok je on prolazio mimo njih. „*Dobro jutro!*“, zapevao je Samov lični stenograf kad on uđe u svoju sobu. „Dobro jutro!“, zagalamio je njegov sekretar, jedan nametljivo energičan i dosadan mladić. Čak je i njegov momak, jedan mali riđi Jevrejin, dok mu je prihvatao kaput i vešao ga tako da se sigurno neće osušiti, rekao snishodljivo: „Dobro jutro, gazda.“

Ali danas su sve ove preterane učtivosti, koje obično Velikom Čoveku nisu neprijatne, bile neprijatne, bile dosadne, sav ovaj rad, ovaj dokaz da toliki ljudi šalju tolika pisma o stvarima

naizgled značajnim, sve mu je izgledalo kao dosadno zamlaćivanje. Šta to mari hoće li on ostaviti Brentu još koju stotinu hiljada dolara? Šta to mari hoće li ili ne Džon B. Džonson, iz Johanesburga, otvoriti ili ne predstavništvo Automobilskog društva *Revelejšn*? Zašto su ove stotine mladih ljudi voljne da se pretvore u mašine čija je svrha da prevrću hartije i da se klanjaju pred predsednikom?

Veliki Čovek priđe svom stolu, stavi naočare i ljubazno primi jedan berzanski izveštaj kao čovek koji stvara imperije.

Ali Veliki Čovek je razmišljao:

„Zamaraju me – jadni vragovi! Hajde, Fan! Otputujmo! Hajdemo u Kinu!“

Alek Kajnans, predsednik Automobilskog društva *Junit*, trebalo je da stigne za pola sata sa svojim pukom činovnika, advokata i sekretara. Kao gonjen nečim, Sam reče svojoj stenografkinji: „Gospođice Rahman, molim vas skoknite dole do hotela *Tornil* i potražite u putničkom birou sve parobrodske redove plovidbe, kao i prospekte za putovanje u Evropu, i sve ono što tamo nađete. I za put oko sveta.“

Dok je čekao na njen povratak, prelistavao je ovlaš hartije koje je njegov sekretar, u jednoj kotarici od žice, sa velikim poštovanjem stavio na stakleno prostranstvo njegovog stola. Te su mu hartije izgledale značajno pre nekoliko dana, kao naredbe u bici, ali sada, kada Društvo *Revelejšn* nije više bilo njegovo...

Uzdahnuo je, ravnodušno je prelistao hartije; poverljiv izveštaj o zloupotrebama direktora severozapadne oblasti; nacrt oglasnog zavoda koji sa veseljem i radošću treba da upozna široku javnost o stapanju ADJ-a i *Revelejšna*. Ali kakvog *smisla* sve to ima sada, kada je on sveden od hajdučkog harambaše na običnog pisarčića?

Prvi put je priznao sebi da će on, ako pristupi ADJ-u, čak i kao prvi potpredsednik, biti samo običan kancelarijski momak. Sâm neće moći da donosi nikakve smele odluke. *Oni* su ga lišili njegovog ponosa pionira, što je bio jedan od njegovih životnih

ciljeva – a koji su to *oni*, on još nije bio načisto. *Oni* su nešto jače nego samo Alek Kajnans i nekoliko njegovih činovnika u ADJ-u. *Oni* su bili deo hučne industrijske poplave koja se sručila na njega. *Oni* će mu dati veću kuću, jahtu, ali *oni* mu ne mogu dati rad koji je stvarno njegov. On je doprineo da se izgradi jedna mašina koja je sad bežala od njega. Više nije imao dostojanstvo stvaraoca. On nije stvarao ništa; on nije značio ništa; on više nije bio Samjuel Dodsvort, već je postao samo jedan deo gomile u kojoj se snažno gura tamo-amo da bi se stiglo nigde.

On odšeta do prozora. U snežnoj vejavici toranj banke *Pli-mut nešnel* izgledao je dostojanstveno kao katedrala; dvadeset sivih spratova u vertikalnim pravim linijama uzdizalo se i gubilo iz njegovog vida u snežnoj magli. Bilo je gospodstva u toj građevini, ali je izgledala svirepo, neosetljiva i prezriva prema ljudskim naporima, kao kula zaboravljena u sibirskim stepama. Kako bi ga ravnodušno ona gledala i kada bi umirao od gladi i studeni!

Sa osećanjem olakšanja razgledao je putničke prospekte kada mu ih je njegova stenografkinja donela – jedna živahna devojka koja ga je, stresavši snežne pahuljice sa svoga malenog kloš šešira, pogledala nasmejano i uverila ga da on zaista postoji i da je i dalje neko od značaja. Onda se izgubio u slikama... Titanski zidovi Grand kanjona; skerletni stubovi i narandžaste piramide. Nekakav žutocrven put u Alžiru, sunce prži, kamile njišu glavama, i vozači sa natmurenim i zluradim licima ispod turbana. Sen Moric, u senci planina i s jednom devojkom na saonicama. Jedna terasa u Kanu sa koje se, kroz lišće smokava, palmi i ruža puzavica, vide more i mala usamljena lađa sa jedrima. Dolina čija se polja šarene kao pačvork, snimljena sa neke uzvišice u Dartmuru. Japanska deca u veseloj igri između trešnjevih drveta kraj majušnog hrama. Srednjovekovne kuće s pocrnelim duborezom koje se uzdižu nad Remerbergom u Frankfurtu. Veliki kanal sa fantastičnim stubovima što

okružuju pjacetu i nežnoružičastom Duždevom palatom. Stare gradske zidine Dubrovnika. Ulice Pariza – kiosci, lascivni oglasi, šuštanje sukanja, vrtlog saobraćaja i mali stolovi za kojima se lenčari po ceo bogovetni dan.

„Ne bi bilo z goreg!“, razmišljao je Sam. „Voleo bih da tujemam kojekuda nekoliko meseci. Samo neću dozvoliti Fran da od mene napravi jednog od onih čaknutih bezotadžbinaša i beskućnika koji se plaše života i žive na Rivijeri kao u sanatorijumu za nervno bolesne. Ja ću nastaviti da i dalje radim nešto u životu, i moje je mesto ovde. Ići ćemo u Evropu, ali najpre ću je pustiti da malo vojuje za to, inače će pomisliti da je ona gospodar. Onda ću se vratiti i preoteću Aleku Kajnansu ceo posao!“

„Gospodin Kajnans je došao“, prijavi njegov sekretar.

GLAVA TREĆA

Gospodin Alek Kajnans, predsednik Automobilskog društva *Junit*, bio je omalen, kočoperan čovek velike glave, osornog glasa, živog duha, veličanstvenog nedostatka skrupula, i zaljubljen u slatkorečivost i cigare korona. Ovaj nekadašnji sitni železnički činovnik i tramvajski kontrolor, u svom podrumu imao je sada najbolje burgundsko vino u Detroitu, i lajao je na ljude da bi time zabašurio svoj mali rast.

„Je li sve gotovo? Je li sve gotovo?“, lanu on na Sama Dodsvorta, kada tuce predstavnika dveju kompanija zasede naslo-njenih laktova za džinovske stolove staklenih ploča u direktor-skoj sobi, ukrašenoj hrastovinom i pozlatom.

„Mislim da jeste“, odgovori Sam mirno.

„Još samo neke sitnice“, reče Kajnans. „Mi smo otprilike odlučili da revelejšn svrstamo negde između kromkara i hajro-uda – snizićemo mu cenu za nekih tri stotine dolara – dvovratni sedan po hiljadu sto pedeset.“

Sam je želeo da negoduje. Nije li on bio postigao najnižu cenu po kojoj se kola te vrste mogu proizvesti? Ali iznenada: kakvu to razliku pravi? *Revelejšn* nije njegov gospodar, njegova religija! On će da živi svojim vlastitim životom, sa svojom Fran, divnom vernom Fran, koju je on zatočio u Zenitu!

Hajdemo!

Jedva je slušao Kajnansove primedbe kako će se slogan „Revelejšnova kola – voze vas ohola“ zadržati i dalje. Samu je uvek bio mrzak ovaj bojni poklič. Izumeo ga je jedan osobito uman i darovit tekstopisac koji se svakodnevno vežbao u Hrišćanskoj zajednici mladih ljudi, i trgovcima je osobito bio po volji. I dok je Kajnans kevtao: „Odličan slogan, odličan – pun snage“, Sam je razmišljao.

„Svi su ovi samo ljudski megafoni. A ja sam tako umoran.“

Kada je prilično neveselo potpisao ugovor o prenošenju nadzora na ADJ, čime je njegovo životno delo u nepovrat prešlo u tuđe ruke, rukovao se sa mnoštvom sveta i ostao nasamo sa Alekom Kajnansom.

„Sada pristupimo pravom poslu, dragi prijatelju“, prodra se Kajnans. „Čudom ćete se čuditi kad se nađete u koncernu koji će jednog lepog dana – i to uskoro – zagospodariti svetskim tržištem – prava imperija, tako mi boga! – umesto da tu tako tavorite i da ste zavisni od sitnih činovničića. Mi, naravno, želimo da pristupite nama. Ja nisam ništa nagoveštavao. Nagoveštavanje nije moj običaj. Kad Alek Kajnans ima nešto da kaže, on, tako mi boga, više s krovova! Ja hoću da vam ponudim mesto potpredsednika u ADJ-u, da upravljate proizvodnjom svih naših osam modela, zajedno sa revelejšenom. Vaša je plata, osim deonica, iznosila šezdeset hiljada?“

„Da.“

„Mi vam možemo ponuditi osamdeset i pet i udeo u dobiti, sa mnogo izgleda i na okruglih stotinu hiljada kroz nekoliko godina, i verovatno ćete me vi i naslediti kada me đavo prokrijumčarene brlje bude poneo. Pod sobom ćete imati prvoklasne ljude. Stvar je takva da je možete uzeti sasvim lagano, i lepo smišljati ideje koje ćemo sprovoditi u delo. Pre neko veće pri-povedali ste mi kako biste voleli da pravite luksuzne motorne karavane sa električnim pećima, radiom i svim ostalim u njima.

Pokušajte! Mi imamo kapital. I ona ideja koju ste imali o putujućim letnjim kampovima za dečake. Pokušajte! Tako mi boga, mi bismo mogli da potisnemo sva ona letnja logorovanja i da stvorimo ogroman kapital – pola miliona mušterija – dečak koji nije učestvovao na jednom od naših putovanja nema nikakvog obrazovanja ni otmenosti! Pokušajte! ADJ preuzima i građenje aviona. Samo napred! Ostvarite planove. Da, gospodine, tako mi pomažemo ljudima vaših vrednosti. Kada nameravate da stupite na posao? Moraćete, mislim, da se selite u Detroit, ali moći ćete da dolazite ovde prilično često. Želite li da počnete odmah, i da vidite kako stvari fino idu?“

Samovi fantastični planovi o karavanima, o putujućim letnjim kampovima u kojima bi dečaci videli čitavu zemlju, od borova Mejna do žitnih polja San Hoakina, planovi koji su dražili maštu ali koji nisu bili baš ostvarljivi, razbili su se o upornost ovog čoveka lica crvenog kao rak, koji je svaku ideju hteo da unovči. Ne!

„Prvo ću se, mislim, malo odmoriti“, reče Sam nesigurno. „Godinama već nisam bio na pravom odmoru. Možda ću otići u Evropu. Ostaću, možda, tri meseca, ili tako.“

„Evropa! Koješta! Mrtva kô ćuskija! To je mesto za žene i dugokose umetnike. Mrtva, nego šta! Samo još američki zajmovi održavaju tu lešinu! I sva ta njihova umetnost! Više umetnosti ima u jednoj dobroj blistavoj motornoj svećici nego u svim njihovim debelim *Miloskim Venerama*. Jok! Prošetajte se kroz Kaliforniju, popijte koju dobru čašicu u Meksiku, i onda se vratite nama. Slušajte, Dodsvorte: moja je deviza da treba biti uvek iskren. Pregovarate li, možda, sa nekom drugom kompanijom? Mi ne možemo da čekamo. Mi moramo da proizvodimo kola. Ovo pitanje ne možemo da ostavimo otvoreno, i ja sam vam ponudio našu apsolutno najveću platu. Tako mi vodimo poslove. Da ili ne?“

„Ne koketiram ni sa kojom drugom kompanijom. Imao sam nekoliko ponuda i odbio sam ih. Vaša je ponuda poštena.“

„Odlično! Potpišimo ugovor odmah. Evo ovde je. Stavite lepo svoje ime ovde, i od ovoga časa teče vam cela plata, sa mesečnim odsustvom uz sve prinadležnosti! U redu?“

Sa onom goropadnošću, svojstvenom malim ljudima kada hoće da ostave utisak, Kajnans tresnu ugovorom o blistavi direktorski sto, razmahnu ogromnim džepnim crveno-crnim nalivperom, blagonaklono potapka Sama po ramenu.

Sam promrmlja razdražljivo: „Ne mogu da se obavežem pre no što razmislim. Daću vam svoj odgovor što pre budem mogao. Kroz jedno nedelju dana, ili tako, po svoj prilici. Možda ću hteti da uzmem četvoromesečni odmor u Evropi. Što se plate tiče, za to vreme, zanemarite je. Radije bih da budem slobodan.“

„Pobogu, čoveče, šta vi mislite da je životni cilj? Tumaranje? Životariti tako sa što manje rada? Reći ću vam ono što uvek govorim: najbolji je odmor malo ekstra rada! Niste vi umorni – vama je samo dodijala ova palanka. Haj'te u Detroit da vidite kako kod nas sve peva! Dođite da nas čujete kako poručujemo Kongresu šta nam treba. Rad! To je životna radost! Kažem vam“, reče smešnim jevandeljskim tonom, „kažem vam, Dodsvorte, za mene je rad religija. 'Ne diži svoje ruke od pluga.'* Stvaraj velika dela! Zamislite: stvarajući automobile omogućavamo polovini civilizovanog sveta da iz svojih svinjaca dođe u gradove da vidi bioskopske predstave, i drugoj polovini da iz gradova pobegne i vrati se majci Prirodi. Dvadeset miliona automobila u Americi! I kroz još jedno dvadeset godina veseli Tibetanci i Abisinci voziće se betoniranim drumovima u kolima ADJ-a! Svet priča o Napoleonu! Priča o Šekspiru! Ta mi stvaramo najveće čudo otkako je Gospod stvorio svet!

Evropa? Pa čime ćete, dođavola, *ispuniti* ta četiri meseca? Mislite li, zar, da biste mogli izdržati više od deset umetničkih galerija? Ja *znam*! Ja sam video Evropu. Njihova Notr Dam je

* Jevanđelje po Luki, 9; 62: „A Isus reče mu: nijedan nije pripravan za carstvo Božije koji metne ruku svoju na plug pa se obzire natrag.“

zabavna na jedno pola sata, ali ja više volim da vidim jednu američku fabriku u kojoj hiljadu radnika rade kao jedan nego sve te njihove stare, oronule i mračne crkve.“

Trebalo je da prođe pola sata dok se Sam oslobodio Kajnansa a da ga ne naljuti i da ne potpiše ugovor.

„Voleo bih“, razmišljao je Sam, „da šest čitavih meseci sedim pod nekom lipom i da ne čujem ni reči o Delatnosti ili o Stvaranju Velikih Dela ili o ma čemu značajnijem no što je rashlađenost piva – ako i ima nešto značajnije od toga.“

Navikao se na prilično krutu rutinu. Zimi bi, između kuće i kancelarije, obično odšetao do kluba *Union*, a leti bi se izve-
zao na teren za golf. Ali večeras je bio nemiran. Nije mogao da izdrži ačenja matorih momaka u klubu. Njegov šofer će ga čekati tamo, ali Sam se na putu u klub zaustavi u jednom jeftinom nemačkom restoranu, osećajući neodređenu želju da okusi nešto što je strano.

Bilo je mračno, tiho, slobodno od gromke Kajnansove veličanstvenosti. Sedeo je za stolom pokrivenim masnom mušecom, srkućuci kafu i grickajući pošećeren kolač.

„Što bih se ja satirao praveći za sebe još više novaca – ne za sebe, za Kajnansa! On će mi, kô jedan i jedan dva, preoteti moj karavan!“

Snevao je o jednom remek-delu takvih kola: malena kuhinja sa električnim štednjakom, električni hladnjak; maleno kupatilo sa tušom; soba za sedenje koja se uveče pretvara u spavaću sobu – u njoj još i radio i pravi pisači sto; sa strane, ili pozadi, veranda na sklapanje. Mogao je da vidi izletnike kako na verandi večeravaju, u nekoj šumi pedeset milja daleko od ma kakve naseobine.

„Šteta, u neku ruku, kvariti još više divljinu. Oh, to je samo sentimentalnost“, uveri on sebe. „Da vidimo. To bi trebalo da pravimo po...“ Sračunavao je na jelovniku... „Pa, trebalo bi da ih proizvodimo u većim količinama po hiljadu i sedam stotina

dolara, i naša prodajna deviza će biti: ušteda na hotelskim računima. Voleo bih da i sam logorujem u jednim takvim kolima! Ali ne dam Kajnansu svoje ideje! On bi kola napravio glomazna, i neugodna, za hiljadu i sto, i mislio bi samo na to koliko će ih izbaciti na pijacu. Kajnans! Gospode bože, da mi on izdaje naredbe, i da podnosim da me tapka po leđima u pedesetoj. Ne!“

Nemac gostioničar, kao neko pomiren sa svim godišnjim dobima i događanjima, reče: „Baš dobar sneg noćas.“

„Da.“

Ali u sebi dodade: „Evo ovaj čovek ne lupa glavu zbog Velikih Stvari. I rad nije njegova religija. Njegova je religija pečena guska, i u tome ima nešto pameti. Da, hajdemo, Fran! Onda ćemo se vratiti i igraćemo se s putničkim kolima... Ili, zašto baš ne i dvojka kola: jedna za kuhinju, kupatilo i prtljag, a u drugim salon, pa da se leđima spoje kao vagoni – prava palata za četiri osobe... voleo bih da vidim Monte Karlo. Mora biti kao neka komična opera.“

Truckanje kola kroz vejavicu, zadržavanje, usled snežnih smetova, nagao zalet uz brdo Ridž Krest, tako da je Sam izgubio ravnotežu i grčevito se uhvatio za sedišta, sve je to samo pojačavalo njegovu čežnju za Monte Karlom, palmama i suncem, i cenjenom ribom kneza od Monaka. Ali kada je ušao u toplu veliku kuću, kada je seo sam u biblioteku (Fran se još nije bila vratila sa partije bridža u korist siromašne dece) sa bocom viskija i sode i knjigom sa Mazerelovim grafikama, kad je razmotrio svoju udobnu naslonjaču i zažareno ognjište i ruže, Sam je osetio bezbednost vlastite pećine i radost koju nalazi u poznatom radu, u svom kancelarijskom osoblju, u svojim klubovima, navikama, i iznad svega, u prijateljima, Fran i deci.

Zadovoljno je posmatrao biblioteku: mnoge knjige, neke od njih i pročitane – knjige istorijske, filozofske, putopisi, detektivske priče; kamin od hrastovine i iznad njega portret dece, rad Meri Kasat; plavo kanabe; bidermajerski tepih, dar Franinih rođaka iz Nemačke; specijalno napravljen bife.

„Prilično udobno. Hoteli – grozno. Oh da, verovatno ću preći u ADJ, ali možda posle šest nedelja, ili ću se dva meseca odmoriti u Evropi. Onda ću se preseliti u Detroit. Ali ovu kuću ne prodajem! Bio sam u njoj silno srećan. Voleo bih da se vratim da u njoj provedemo stare dane. Kada stvarno zgrnem gomilu para, učiniću nešto da pripomognem da Zenit postane drugi Detroit. Da stanovništvo poraste na milion. Ali treba osmisliti dobar gradski plan. Napraviti od Zenita najlepší grad na svetu. Neću da sedim u Evropi i gledam slavne gradove nego da *stvorim* jedan.“

Jedanput u mesecu dolazili su na večeru i na partiju pokera Samovi najprisniji prijatelji: Tab Pirson, njegov duhoviti školski drug, sada sed i razgovoran direktor banke *Kentaur stejt*, doktor Henri Hazard, specijalista za srce, sudija Tarpin i špediterski magnat Viler. Sa večerom Fran je završavala svoju ulogu domaćice i potom se vrlo uviđavno povlačila.

Upravo kada je polazio da se preobuče, Fran hrupi unutra sa svoje partije bridža održane u dobrotvorne svrhe. U glatkom kaputu od sive veverice izgledala je kao snegom poprskana mačka koja se igra sa opalim lišćem. Zavrtlala je kaput i šesir sobarici i naglo poljubila Sama. Ova žena, čija je kći Emili bila pred udajom, bila je devičanska kao zimski vetar.

„Užasna dosada taj bridž. Dobila sam sedamnaest dolara. Ja sam vešt mali igrač, zaista jesam. Moramo da pohitamo, već je skoro vreme večere, oh što je dosadna ona Lusil Makelvej sa svojim neprestanim blebetanjem o Italiji, kladim se da ću ja za tri nedelje naučiti bolje italijanski no što je ona naučila za sva njena tri putovanja, požuri se moj mili, *kasnimo!*“

„Mi putujemo, dakle?“

„Putujemo kuda?“

„U Evropu.“

„Oh, ne znam. Zamisli kako bi to bilo lepo za tebe da se u Floridi 'malo kegláš', kako bi to rekao dragi Tab.“